

1.2 SPECIFIČNE UČNE TEŽAVE

Učenci s **specifičnimi učnimi težavami** so učenci z zelo heterogeno skupino primanjkljajev, ki se kažejo z zaostankom v zgodnjem razvoju in/ali težavah na katerem koli od naslednjih področij:

- pozornost,
- pomnjenje,
- mišljenje,
- koordinacija,
- komunikacija (jezik, govor),
- branje,
- pisanje,
- pravopis,
- računanje,
- socialna kompetentnost,
- čustveno dozorevanje.

Specifične učne težave so nevrofiziološko pogojene in primarno niso posledica vidnih, slušnih ali motoričnih okvar, motenj v duševnem razvoju, čustvenih motenj..., čeprav se lahko skupaj z njimi pojavljajo. Specifične učne težave se razprostirajo od lažjih preko zmernih težav do težkih in najtežjih oblik specifičnih učnih težav.

Učencev z **lažjimi in deloma zmernimi specifičnimi učnimi težavami** ter **učencev s splošnimi učnimi težavami** se ne vključuje v postopke usmerjanja, zato je potrebno opraviti ustrezne diferencialno-diagnostične postopke za razmejevanje specifičnih od splošnih učnih težav ter za razmejevanje lažjih od težjih oblik specifičnih učnih težav. Izobraževanje teh učencev šola izvaja tako, da prilagodi metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dopolnilni pouk in v oblike individualne in skupinske pomoči (*Zakon o osnovni šoli* 1996, 12. člen) Za učenca z učnimi težavami ni predviden individualizirani program, v katerega bi bil usmerjen z odločbo, vendar pa to ne pomeni, da ni upravičen do ustreznih prilagoditev v procesu poučevanja in učenja. Za vsakega učenca z izrazitejšimi splošnimi učnimi težavami in z lažjimi do zmernimi specifičnimi učnimi težavami tako na šoli oblikujemo **izvirni delovni projekt pomoči**, v skladu

s *Konceptom dela o učnih težavah*, ki je bil sprejet oktobra 2007. Projekt je izviren, ker nastaja posebej za učenca. V izvirnem delovnem projektu skupaj z učencem opredelimo problem oziroma učne težave; predvidimo metodiko in didaktiko poučevanja in učenja, potrebne prilagoditve; izvajalce pomoči pri pouku, dopolnilnem pouku in v okviru podaljšanega bivanja; morebitne druge oblike pomoči in njihove izvajalce ter dogovorjen načrt nalog za odpravo, zmanjšanje ali omilitev učnih težav. Izvirni delovni projekt pomoči pa se ne omejuje le na obvladovanje učnih težav, temveč omogoča tudi odkrivanje in spodbujanje učenčevih močnih področij, interesov, talentov in dobrih izkušenj. V sklepni evalvaciji izvirnega delovnega projekta pomoči opredelimo oblike učenja, prilagoditve in pomoči, ki so učencu pomagale premagati ali omiliti učne težave, hkrati pa zapišemo tudi preventivna priporočila in pobude za nadaljnje delo z učencem.

Učence s **težjimi** oziroma **najtežjimi specifičnimi učnimi težavami**, to so **učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja***, pa se usmerja, ker so zaradi višje stopnje težavnosti upravičeni do prilagoditev in dodatne strokovne pomoči v okviru programa s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

* glej Učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

1.2.1 DISLEKSIJA

Disleksija je specifična motnja branja in pisanja. Je notranje (nevrofiziološko) pogojena motnja, ki vpliva na učni proces branja in/ali pravopisa ter pravilnega pisanja. Gre za motenost procesov, ki predelujejo jezikovne informacije in s tem težave pri prepoznavanju posameznih glasov, kar je pogoj za razumevanje prebranega. Disleksijo spremljajo tudi težave na področju hitrosti predelovanja informacij, kratkoročnega spomina, pravilnega zaporedja, slušne in/ali vidne zaznave, ustnega izražanja in motoričnih spretnosti.

Otroci z disleksijo kažejo naslednje značilnosti:

- *govorni razvoj* – zamenjevanje podobnih glasov, težave s povezovanjem glasov v besede, slaba izgovorjava, slabo zavedanje rime, slabe slovnične strukture, težave pri poimenovanju stvari;
- *motorični razvoj* – težave s koordinacijo, težave z opravi (npr, zavezovanje vezalk, oblačenje), spotikanje, pogosto padanje, nerodnost;
- *črkovanje* – težko pomni pravila črkovanja, pogoste fonološke napake (npr. zamenjuje k-g, t-d, b-d, s-z...), črke niso v pravilnem zaporedju, težave s končnicami (npr. u namesto l), spuščanje in zamenjevanje samoglasnikov, težave pri besedah z dvojnimi soglasniki (npr. oddaja, priimek);
- *branje* – težave pri prepoznavanju glasov v besedah, težave s pravilnim zaporedjem glasov v besedah, težave z izgovorjavo posameznih glasov v besedi in tudi pogostih večzložnih besed, zamenjevanje besed med glasnim branjem (otrok prebere »metla« namesto »omelo«), težko pomni rime in zaporedja rim, obračanje, izpuščanje ali dodajanje črk, težave s prepoznavanjem besed, branje je zatikajoče, neritmično, počasno, otrok ima odpor do branja, bralno razumevanje besedila je pogosto boljše kot branje posamezne besede;
- *pisanje* – neobičajen prijem pisala, neobičajen položaj pri sedenju, počasno in težavno pisanje, odpor do pisanja, nedosledna raba velikih in malih začetnic;
- *spomin* – slab kratkoročni spomin (težko pomnijo sezname podatkov), slab dolgoročni spomin, ki je posledica slabe pozornosti in slabih organizacijskih sposobnosti;
- *organizacija* – slabo organiziranje učenja, načrtovanje urnikov, organiziranje pripomočkov in stvari, ki so potrebni za učenje.

Kako pomagati?

- Vaditi črkovanje, branje in pisanje vsak dan,
- ne pretiravamo s količino branja in pisanja, pri izboru in količini naj sodeluje tudi otrok (s tem bo bolj motiviran),
- izberimo besedila in knjige, ki so napisane na, otrokom z disleksijo, prijazen način (črke med 14 in 18 pt, čitljiva pisava npr. Arial, pastelno obarvan papir brez leska, vrstice s 60-timi do 70-timi znaki, s presledki med odstavki, 2-kratni razmik med vrsticami, levo poravnane vrstice),
- v knjigah naj prevladuje dvogovor, da se otrok lažje vživi,
- bere naj kratke in enostavne stavke, jezikovno preprostejše vsebine,
- naj uporablja bralna ravnilca,
- na družinskih izletih, med nakupovanjem, med ogledom razstave... utrjujmo hitrost predelovanja podatkov, spomin, organizacijo,
- igrjmo se besedne in slikovne igre,
- izvajajmo vaje za prepoznavanje in razvoj glasov...

1.2.2 PRIMANJKLJAJI PRI UČENJU MATEMATIKE

Primanjkljaje pri učenju matematike delimo na *diskalkulijo* in *specifične učne težave pri matematiki*.

Diskalkulija je specifična razvojna motnja, ki otroku, kljub normalni inteligentnosti povzroča velike težave pri učenju matematike. Težave se kažejo na področju matematičnega pojmovanja, obvladovanja aritmetičnih dejstev in obvladovanja aritmetičnih postopkov. Otroci imajo težave z usvajanjem pojmov, povezanih s količinami, slabše obvladajo štetje, mestne vrednosti, velikostne odnose in uporabljajo manj razvite strategije reševanja matematičnih problemov. Otroci z diskalkulijo kažejo naslednje značilnosti:

- uspešnost pri ustnem izražanju, branju, pisanju, velike težave na področju štetja, računanja, reševanja aritmetičnih problemov,
- težave pri obvladovanju osnovnih matematičnih znanj (npr. štetje, seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje), ne ve, kdaj mora uporabiti katero operacijo,
- dober spomin za besede, slab za števila,
- težave s časovno orientacijo (zamuja, ne zapomni si datumov, ne zna oceniti časa...),
- težave pri orientaciji, spremembi rutine (načina dela, razreda...),
- težave pri merjenju dolžin, denarja, časa,
- slab dolgotrajni spomin (naučeno snov hitro pozabi),
- težave z iskanjem strategij za reševanje matematičnega problema,
- težave pri usvajanju strategij za igre, kot so šah, video igrice, igre s kartami, spomin...

Specifične učne težave pri aritmetiki so pogostejše kot diskalkulija in so pogojene s/z:

- *slabšim semantičnim spominom* – težave s priklicem aritmetičnih dejstev iz baze podatkov, ker ni bila vzpostavljena dovolj trdna povezava med računom in rezultatom (npr. poštevanika, rezultat seštevanja, odštevanja...),
- *proceduralnimi težavami* – slabše obvladovanje postopkov, ki niso avtomatizirani (npr. težava s sposojanjem in prenašanjem desetih pri pisnem seštevanju, postopek pisnega deljenja),
- *vizualno-prostorskimi težavami* – imajo težave pri matematiki zaradi nezmožnosti vizualizacije matematike (npr. geometrija, reševanje enačb, orientacija na številski črti, postavljanje decimalne vejice, orientacija v prostoru, času...).

Kako pomagati?

- Učenje po korakih,
- povezovanje matematičnih problemov s primeri iz življenja,
- konkretizacija matematičnih problemov/znanj s pripomočki (trodimenzionalni pripomočki – računalno, kroglice, kocke...; slikovne ponazoritve – slika prstov rok, slike za količine...; grafične ponazoritve – številski trak, številska premica, številsko zaporedje...),
- učenje s pomočjo opor (kartončki s postopki računanja, tabele pretvarjanja...),
- verbalizacija postopkov (učimo otroka notranjega govora),
- pomoč pri priklicu matematičnih dejstev,
- različne interaktivne in intenzivne oblike treninga,
- veliko vaj, vendar v manjših časovnih obdobjih (10 minut na dan),
- malo število dejstev, ki naj jih otrok uri naenkrat,
- učenje kompenzacijskih strategij (če ne pomni poštevanka, si pomaga s seštevanjem),
- učenje organizacije zapiskov,
- razumevanje težav s strani odraslih,
- organizacija vrstniške pomoči.

1.2.3 NEVERBALNE SPECIFIČNE UČNE TEŽAVE (NSUT)

Z nebesednimi motnjami učenja so povezane težave v matematiki, pri pisanju (oblika), motnje zavedanja (pravilnost prepoznavanja in interpretiranja) in presoje socialnih situacij. Osnovni primanjkljaj se kaže na področju motoričnih veščin (pomanjkljiva psihomotorična koordinacija, težave z ravnotežjem, težave s finomotoričnimi veščinami), vidno-prostorsko organizacijskih veščin (težave vizualne in taktilne pozornosti/zaznavanja ter prostorskega in časovnega zaznavanja) in socialnih sposobnosti (težave pri usvajanju socialnih veščin, v prilagajanju in na področju emocionalne stabilnosti). Njihova močna področja so pretežno na verbalnih področjih. NSUT niso učne težave v tradicionalnem smislu, ampak bolj motnje življenjskega učenja. V populaciji otrok in mladostnikov je približno 1 odstotek tistih, ki imajo izražene NSUT, vendar je sindrom v porastu.

1.2.4 DISPRAKSIJA

Dispaksija je specifična učna težava. Je motnja procesov načrtovanja motorične dejavnosti, usvajanja motoričnih veščin in izvajanja naučenih motoričnih veščin. Torej izraziti primanjkljaji se kažejo pri organizaciji in izvedbi gibalnih dejavnosti (npr. pogosto padajo, težko se naučijo voziti kolo, drsati, smučati, plesati, imajo težave z lovljenjem žoge, s plezanjem po vrvi, vajah na orodju, hitro se izgubijo, s težavo uporabljajo nož in vilice pri jedi itd. Pogosto imajo težave artikuliranja (ne morejo razločno artikulirati glasov), dobro pa razumejo vsebino govora. Spremljajo jih še težave v zaznavanju - slabše razumevanje pomena sporočil in slabša uporaba sporočil v ustrezni akciji. Kljub povprečnim ali nadpovprečnim intelektualnim sposobnostim, imajo ti otroci praviloma težave pri načrtovanju in organizaciji misli.

Kako pomagati?

- Dovolj časa, vaj in spodbud za razvoj gibalnih spretnosti,
- veččutno učenje,
- več časa za izvajanje vseh gibalnih dejavnosti,
- prilagojene gibalne naloge,
- razdelitev zapletenih gibalnih nalog na posamezne dele,
- učenje gibalnih nalog po korakih ob obvezni razlagi postopka,
- omogočanje izbire med dejavnostmi (npr. opisuje izvedbo postopka, ki ga izvaja sošolec),
- pomoč pri organizaciji zapiskov,
- raba nastavkov za pisala (da se izboljša drža pisala),
- pisanje v širše črtovje,
- več prostora za posamezno nalogo,
- omogočanje opor pri učenju črk in števk,
- organizacija pomoči vrstnikov,
- spodbujanje otrokovih močnih področij.

1.2.5 SPECIFIČNI PRIMANJKLJAJI NA PODROČJU JEZIKA

Specifični jezikovni motnji pravimo tudi govorno-jezikovna motnja, razvojna disfazija ali zaostanek v jezikovnem razvoju. Povzročajo jo primanjkljaji pri procesiranju znotraj jezika kot tudi primanjkljaji na področju kognitivnih procesov, ki so povezani z jezikovnim delovanjem. Specifična jezikovna motnja najbolj prizadene skladnjo. Predvsem so težave pri oblikovanju jezikovnih sporočil in rabi jezika pri učenju. Primanjkljaji se lahko kažejo v izražanju ali razumevanju jezika. Otrok lahko ima težave z vsebino jezika (pravilno razume sporočila, misli logično, rabi primeren besednjak...), obliko jezika (pomanjkljiva in napačna raba slovničnih pravil jezika) in uporabo jezika (kako jezik uporablja v komunikaciji in za sprejemanje in izražanje znanja).

Kako pomagati?

- Veččutno učenje, združevanje besednih sporočil z vizualnimi podporami,
- spoznavanje in usvajanje besed, širjenje besedišča,
- razvijanje slušne percepcije,
- razvijanje razumevanja jezika in izražanja,
- razvijanje govornih strategij,
- povezovanje govora in telesnih aktivnosti,
- nenehno preverjanje, ali otrok razume, kaj se mu pripoveduje,
- jasen in natančen govor,
- individualni govorni trening (logoped),
- poudarjanje pomembnih dejstev,
- raba pripomočkov in učil (ilustracije, skice, miselni vzorci, računalnik...),
- upočasnen tempo podajanja informacij,
- podajanje abstraktnih vsebin na konkreten način,
- uporabljanje enostavnejših jezikovnih struktur in znanega besedišča...

1.2.6 MOTNJE POZORNOSTI (S HIPERAKTIVNOSTJO)

Izraz motnje pozornosti s hiperaktivnostjo (ali brez hiperaktivnosti) se uporablja za označevanje skupine motenj z naslednjimi značilnostmi:

- zgodnji nastanek (navadno v prvih petih letih življenja),
- pomanjkanje vztrajnosti pri dejavnostih,
- težnja k prehajanju od ene dejavnosti k drugi, ne da bi bila katera koli dokončana,
- dezorganizirana, pretirana dejavnost.

Motnja pozornosti pomeni nezmožnost osredotočiti se na nalogo in ohranjati pozornost, dokler naloga ni dokončana.

Impulzivnost pa je težnja k hitremu odzivanju, brez premisleka o posledicah dejanja.

Izraz *hiperaktivnost* označuje vedenje, ki je pretirano nemirno in brezciljno, nenehna motorična dejavnost sili otroka k beganju od ene dejavnosti k drugi.

Hiperaktivni in impulzivni otroci terjajo, da jim takoj posvetimo pozornost, prekinjajo pogovore in dejavnosti drugih, težko čakajo, da pridejo na vrsto, ne razmislijo, preden kaj rečejo ali naredijo, slabo predvidevajo posledice svojih dejanj, hitro rešujejo naloge, ne pregledujejo svojih izdelkov...

Kako pomagati?

- Okolje mora biti organizirano z jasnimi pravili,
- predvidljivo okolje,
- postavimo trdne okvire vsakdanjega življenja, ustaljen red obveznosti,
- skupaj z otrokom postavimo dogovore glede kazni in nagrad za njegova dejanja,
- otrokovo upoštevanje navodil nagradimo,
- omejujemo oz. se izogibamo situacijam, kjer mora otrok dalj časa vztrajati v mirovanju,
- minimaliziramo moteče dejavnike v okolju otroka,
- nudimo otroku veliko potrpežljive, naklonjene pozornosti,
- omogočanje mirnega kotička, kamor se lahko otrok umakne,
- pri pouku in učenju vključevanje otroku zanimivih dogodkov (dramatizirana igra, igra z lutkami, gibalne dejavnosti, slikovno gradivo, menjavanje višine glasu ipd.),
- razdelitev daljših nalog in zadolžitev na posamezne dele, ki so v skladu s sposobnostjo pozornega sledenja otroka,

- navajanje otroka na samonadzor,
- pri učenju raba učnih in tehničnih pripomočkov,
- več odmorov in usmerjenega gibanja...

POVEZAVE:

- Zakon o osnovni šoli ZOsn (Ur. l. RS, št. 12/1996)
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200681&stevilka=3535>
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 102/2007)
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2007102&stevilka=5073>
- Koncept dela Učne težave v osnovni šoli, 11.10.2007
http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/ministrstvo/Publikacije/Koncept_dela_Ucne_tezave_v_OS.pdf